

Тема 8 Податкове прогнозування та аналіз надходжень до бюджету

Істотний вплив на динаміку економічної активності та макроструктурні зміни в економіці України має податкова політика. При цьому податки є найнадійнішим та ефективнішим важелем стимулювання розвитку підприємств. Однак на сьогодні податки в Україні повною мірою виконують лише фіскальну функцію. Надмірний податковий тиск на підприємців пригноблює виробництво, торгівлю, інвестування та ділову активність взагалі, сприяє ухиленню від сплати податків і зростанню “тіньової” діяльності.

В умовах системних трансформацій національної економіки на сучасному етапі розвитку ефективного функціонування податкової системи можливо тільки за умови науково обґрунтованого державного регулювання. Однак, не можливо однозначно визначити критерії, необхідні межі та ступінь державного втручання в економіку країни.

Необхідною передумовою ефективного державного податкового регулювання є розроблення науково обґрунтованого статистичного інформаційно-аналітичного забезпечення управлінських рішень, першим і основним етапом якого є формування системи статистичних показників.

Проблема дослідження системи показників статистики оподаткування тісно пов'язана з методологією їх побудови. На сьогодні одні і ті ж економічні показники у фінансовому і податковому обліку визначаються за різними методологіями, які мають значні розбіжності. Для України найбільш раціональним вбачається варіант визначення об'єктів оподаткування шляхом коригування показників фінансового обліку відповідно до особливостей методології побудови показників за податковим законодавством.

Статистика оподаткування має широку систему показників, які всебічно характеризують явища і процеси, що відбуваються в системі оподаткування, висвітлюють діяльність податкових органів. Відображаючи розміри податкових явищ, абсолютні величини мають пізнавальне і практичне значення. Перелік абсолютних показників залежить від галузі статистики оподаткування і цілей

дослідження. Абсолютні показники статистики оподаткування наведено у табл.

1.

Таблиця 1. Абсолютні показники статистики оподаткування

Група показників	Показники у групі
Кількість платників податків	Кількість юридичних та фізичних осіб, зареєстрованих платниками податків
Кількість поданих декларацій	Визначається за кількістю юридичних та фізичних осіб, що представляють декларації до податкових органів
Кількість податкових перевірок (за видами, що визначено відповідно до статті 75 Податкового кодексу України)	Кількість камеральних, документальних (планових або позапланових; виїзних або невиїзних) та фактичних перевірок, кількість перевірених платників – всього, в тому числі: кількість платників, по яких встановлені порушення податкового законодавства
Податкові доходи	Всі обов'язкові платежі, які у визначених розмірах і в строки, встановлені законодавством, всі види прямих і непрямих податків
Вартісні показники оподаткування (по дохідній частині бюджету)	Загальна сума податкових надходжень дохідної частини бюджетів різних рівнів, сума авансових податкових платежів, сума окремих видів податків відповідно з бюджетними класифікаціями, обсяг загальної податкової заборгованості перед бюджетом. Чиста податкова заборгованість (ЧПЗ) перед бюджетом, визначається за формулою: , де ЗПЗ – загальна податкова заборгованість; АПП – авансові податкові платежі АПП ЗПЗ ЧПЗ □ □
Вартісні показники податкових санкцій	Обсяг податкової заборгованості з заблокованим рахунком, додатково нарахована сума податків і фінансових санкцій за результатами перевірок, сума податків і фінансових санкцій, що додатково нарахована за результатами перевірок, суми нарахованих адміністративних штрафів.
Вартісні показники податкових повернень	Суми, повернені платникам податків за зайве сплаченими податками, суми відстрочення по податкових платежах, суми повернення за представленими деклараціями фізичних осіб, суми доплати податків за представленими деклараціями фізичних осіб, база оподаткування (щодо кожного виду податку)

Поряд з абсолютними показниками в статистиці оподаткування велике значення мають відносні показники. В процесі виявлення ряду найважливіших питань виникає необхідність у вивченні структури податкового явища, співвідношення між його відносними частинами, розвитку у часі.

Статистичне вивчення податкових надходжень як основи доходної частини бюджету відбувається на основі рядів динаміки з розрахунком відносних величин динаміки, структури, інтенсивності, а також місця й значення кожного з основних джерел доходу у загальному обсязі бюджету. У складі доходів державного бюджету найбільша питома вага припадає на податкові надходження (податок на додану вартість, акцизний податок, податок на прибуток підприємств, податок з доходів фізичних осіб, рентні платежі тощо).

Для оцінювання місця податків у формуванні бюджетних доходів визначають відношення сум податкових надходжень до бюджету, до сум деяких податків, що згруповані за класифікаційними ознаками, а також до сум окремих податків і загальної суми податкових платежів. Питома вага тієї чи іншої податкової групи дозволяє визначити її місце (роль) у формуванні доходів бюджету. Такий аналіз здійснюють у динаміці в порівнянних цінах, що дає змогу визначити оподаткування як важіль у проведенні стабілізаційної бюджетної політики.

Зіставлення окремих податків між собою, з одного боку, та порівняння із загальною сумою податкових платежів до бюджету – з іншого, дають змогу визначити, якій саме групі податків притаманна функція фіскального регулятора доходів бюджету. Відносні показники статистики оподаткування наведено у табл. 2.

На мікрорівні розраховуються показники оцінки ефективності податкової політики підприємства. Вони являють собою систему показників, які характеризують ефективність сформованої політики підприємства. Для цього розраховують:

Таблиця 2. Відносні показники статистики оподаткування

Назва показника	Методика розрахунку
Співвідношення податкових надходжень до бюджету і ВВП	, де Π_k – сума групи податків у бюджеті; ВВП $d \kappa \Pi \square$ $ВВП$ – валовий внутрішній продукт;
Податкове навантаження (податкоємність) продукції	Процентне відношення сумарного податкового тягара ($СПТ$) до обсягу реалізації продукції, робіт, послуг (BP): . $BP \text{ СПТ } D \square$
Структура місцевих податків	def_i – сума кожного i -го виду місцевих податків; Σf_i – сума всіх видів податків або дохідна частина місцевого бюджету. В якості показників структури обчислюється: – частка всіх податків в загальній сумі доходів бюджетів різних рівнів; – питома вага прямих (непрямих) податків у загальній сумі податкових надходжень.
Рівномірність структури податкових надходжень	Визначається системою показників: 1) Розмахом варіації: $\min \max d d$ де – максимальне і мінімальне значення показників частки податкових надходжень до бюджету; $\min \max d d \square$ 2) Середнім лінійним відхиленням: . $n d d$ 3) Середнім квадратичним відхиленням: . $n d d$
Відносна зміна розміру податків(різних видів)в динаміці	Визначається системою індексів: індексом розміру податків, індексом числа платників податків, індексом розміру прибутку в середньому на одного платника податків та індексом ставки податку: , де A_1, A_0 – число платників податків у звітному і базисному періодах; B_1, B_0 – розмір прибутку в середньому на одного платника податків у звітному і базисному періодах; C_1, C_0 – ставка податку у звітному і базисному періодах. Характеризує збільшення або зменшення розміру податків в результаті впливу всіх факторів; – характеризує вплив зміни кількості платників податків на величину розміру податків;

– загальний коефіцієнт ефективності оподаткування підприємства – відношення суми чистого прибутку підприємства, отриманого від усіх видів

господарської діяльності за певний період (місяць, квартал, рік), до суми податкових платежів підприємства за той же період;

– податкоємність реалізації продукції – відношення суми податкових платежів підприємства за певний період до обсягу реалізації продукції за той же період;

– коефіцієнт оподаткування витрат – відношення суми податкових платежів, які зараховують до собівартості продукції, в суму витрат виробництва (обігу) підприємства за певний період; які включають в ціну продукції і платять з доходів підприємства, до суми валового доходу підприємства за певний період;

– коефіцієнт оподаткування прибутку – відношення суми податкових платежів, сплачених із прибутку підприємства за певний період, до суми балансового прибутку підприємства за той же період.